

Examining Civil Liability for Product Defects in the Laws, of Iraq and Jordan

Sadeq Ayal Falhi Al-Etabi¹, Mahdi Allameh^{2*}, Waleed Tomeh Moftan³, Maryam Ghorbanifar⁴

1. PhD Student in Private Law, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran.
2. Assistant Professor of Law Department, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran.
3. Assistant Professor of Law Department, Imam Kazem University, Wasit Province, Iraq.
4. Assistant Professor of Law Department, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 115-132

Article history:

Received: 10 Apr 2024

Edition: 04 Jun 2024

Accepted: 14 Aug 2024

Published online: 22 Sep 2024

Keywords:

Civil Liability, defect, manufactured product, Iraq, Jordan.

Corresponding Author:

Mahdi Allameh

Address:

Iran, Isfahan, Islamic Azad University,
Isfahan Branch (Khorasgan),
Department of Law.

Orchid Code:

0009-0005-3024-3649

Tel:

09122977059

Email:

sm_allameh@khuif.ac.ir

ABSTRACT

Background and Purpose: Product liability is an important issue that affects consumers and businesses. Laws governing product liability can vary significantly from country to country. Based on this, the purpose of this article is to investigate civil liability for product defects in the laws of Iraq and Jordan.

Materials and Methods: This article is descriptive and analytical. Materials and data are also qualitative and data collection was used in collecting materials and data.

Ethical Considerations: In this article, the originality of the texts, honesty and trustworthiness are observed.

Findings: The findings showed that in Iraq, product liability laws are mainly governed by the Iraqi Civil Code, which imposes a duty of care on manufacturers, distributors, and sellers. Jordan, on the other hand, has a more detailed product liability framework, with specific provisions outlined in the Jordanian Consumer Protection Act. The Act establishes clear guidelines for product safety standards, consumer rights and the assignment of responsibilities between manufacturers, importers and sellers.

Result: The result is that in Jordanian and Iraqi law, although according to the traditional system, in case of a defect, the rules of the civil law should be applied regarding the defect, but the theory of fault is not sufficient and alone cannot explain the attribution of damage to the manufacturer in the case of civil liability caused by the car defect. . It is necessary to move the protection of consumer rights to the theory of pure responsibility.

Cite this article as:

Ayal Falhi Al-Etab, S; Allameh, M; Tomeh Moftan, W; Ghorbanifar, M. *Examining Civil Liability for Product Defects in the Laws, of Iraq and Jordan*. Documents. Economic Jurisprudence Studies. 2022.

فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، دوره ششم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۳

بررسی مسؤولیت مدنی در قبال عیب محصول تولیدی در حقوق عراق و اردن

صادق عیال فلحی العتابی^۱، مهدی علامه^{۲*}، ولید طعمه مفتن^۳، مریم قربانی فر^۴

۱. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

۲. استادیار گروه حقوق، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

۳. استادیار گروه حقوق، دانشگاه امام کاظم، استان واسط، عراق.

۴. استادیار گروه حقوق، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: مسؤولیت محصول، موضوع مهمی است که مصرف کنندگان و کسب و کارها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. قوانین حاکم بر مسؤولیت محصول می‌تواند به طور قابل توجهی از کشوری به کشور دیگر متفاوت باشد. بر همین اساس، هدف مقاله حاضر، بررسی مسؤولیت مدنی در قبال عیب محصول تولیدی در حقوق عراق و اردن است.

مواد و روش‌ها: مقاله حاضر، توصیفی تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش‌برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

ملاحظات اخلاقی: در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد در عراق، قوانین مسؤولیت محصولات عمدتاً توسط قانون مدنی عراق اداره می‌شود؛ که وظیفه مراقبت را بر تولیدکنندگان، توزیع کنندگان و فروشندگان تحمیل می‌کند. از سوی دیگر، اردن چارچوب دقیق‌تری برای مسؤولیت محصول دارد، با مقررات خاصی که در قانون حمایت از مصرف کننده اردن مشخص شده است؛ این قانون دستورالعمل‌های روشنی را برای استانداردهای ایمنی محصول، حقوق مصرف کننده و انتساب مسؤولیت بین تولیدکنندگان، واردکنندگان و فروشندگان ایجاد می‌کند.

نتیجه: نتیجه اینکه در حقوق اردن و عراق اگرچه براساس نظام سنتی در صورت وجود عیب باید قواعد قانون مدنی در خصوص عیب اعمال شود؛ اما نظریه تقصیر کافی نبوده و به تنهایی نمی‌تواند انتساب ضرر به تولیدکننده در مورد مسؤولیت مدنی ناشی از عیب خودرو را تبیین نماید. لازم است حمایت از حقوق مصرف کننده به سمت نظریه مسؤولیت محض سوق پیدا کند.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۱۵-۱۳۲

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۲

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۰۳/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۲۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

واژگان کلیدی:

مسؤولیت مدنی، عیب، محصول تولیدی، عراق، اردن.

نویسنده مسؤل:

مهدی علامه

آدرس پستی:

ایران، اصفهان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، گروه حقوق.

کد ارکید:

0009-0005-3024-3649

تلفن:

09122977059

پست الکترونیک:

sm_allameh@khuisf.ac.ir

۱. مقدمه

راهکارهای مسؤولیت مدنی در قبال عیب محصول تولیدی در حقوق عراق و اردن مورد بررسی قرار گرفته شده است.

۲. مواد و روش‌ها

مقاله حاضر، توصیفی تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش‌برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

۳. ملاحظات اخلاقی

در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

۴. یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد در عراق، قوانین مسؤولیت محصولات عمدتاً توسط قانون مدنی عراق اداره می‌شود، که وظیفه مراقبت را بر تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان و فروشندگان تحمیل می‌کند. از سوی دیگر، اردن چارچوب دقیق‌تری برای مسؤولیت محصول دارد، با مقررات خاصی که در قانون حمایت از مصرف‌کننده اردن مشخص شده است. این قانون دستورالعمل‌های روشنی را برای استانداردهای ایمنی محصول، حقوق مصرف‌کننده و انتساب مسؤولیت بین تولیدکنندگان، واردکنندگان و فروشندگان ایجاد می‌کند.

۵. بحث

قوانین مسؤولیت محصول در عراق و اردن نقش مهمی در حفاظت از حقوق مصرف‌کننده و تضمین ایمنی محصول در این حوزه‌های قضایی ایفا می‌کند. درک چارچوب‌های قانونی حاکم بر مسؤولیت

از جمله موضوعاتی که در هر نظام حقوقی مورد توجه است؛ حمایت از مصرف‌کننده کالا است که، این مهم با پیشرفت فناوری‌های جدید و پیچیده‌تر شدن فرایند تولید تا مصرف، بیش‌ازپیش اهمیت پیدا کرده است. حقوق مصرف‌کننده امروز به‌عنوان یکی از ارزش‌ها و هنجارهای نوظهور جوامع بشری مورد توجه و حمایت قانون‌گذاران و دست‌اندرکاران عدالت کیفری قرار گرفته است. قوانین حمایتی پیشگیرانه و جبرانی در این زمینه به‌کار گرفته می‌شود؛ تا از مصرف‌کننده خودرو که به‌عنوان طرف ضعیف‌تر رابطه، حمایت شود. مصرف‌کنندگان یکی از گروه‌هایی هستند که قانونگذار حمایت از آن‌ها را وظیفه خود می‌داند؛ چراکه تولیدکنندگان با در دست داشتن سرمایه و قدرت تولید، می‌توانند قیمت‌ها و کیفیت محصولات را از طریق انحصار تحت‌الشعاع قرارداده و به‌دنبال آن حقوق مصرف‌کنندگان را تحت الشعاع قرار دهند. مصرف‌کننده حق دارد، از بین کالاهای با کیفیت و قیمت‌های منطقی، محصول مورد نظر خود را انتخاب کند. این موضوع بدون نظارت قانونی امکان‌پذیر نیست. هدف مقاله حاضر بررسی این سؤال است که مسؤولیت مدنی در قبال عیب محصول تولیدی در حقوق عراق و اردن چگونه است؟ فرضیه مقاله، عبارت است از اینکه «در عراق، مسؤولیت مدنی عیب محصولات تولیدی بر مبنای قواعد عام مسؤولیت مدنی قابل تحلیل است؛ اما در حقوق اردن نظام حقوقی مشخص‌تر و ویژه‌تری برای این امر تعریف شده است». به‌منظور بررسی سؤال مورد اشاره، ابتدا اقسام عیب محصول تولیدی بررسی شده و در ادامه از قوانین مسؤولیت مدنی محصول در عراق و اردن بحث شده و در نهایت چالش‌ها و

است که بی‌مبادلاتی به‌جای شخص به‌سازمان پیچیده تولید نسبت داده می‌شود تا نتوان تقصیر را به‌فرد یا گروه خاصی نسبت داد و مسؤولیت جمعی و سازمانی جانشین مسؤولیت فردی و گروهی می‌شود (السعدان؛ ورنه، ۲۰۱۹، ۵۴). در قبال اشخاص ثالث چنانچه قصور به‌طور مستقیم قابل انتساب به-تولیدکننده باشد مسؤولیت مدنی وی قابل‌تصور می‌باشد. چنان‌که مسؤولیت مدنی خودروسازان در قبال ثالث مبتنی بر مسؤولیت محض و یا نظریه خطر باشد موجب تحمیل زبان‌های سنگین و زیادی بر شرکت‌های خودروساز می‌گردد، که درنهایت به ورشکستگی آنان منجر خواهد شد. این رویکرد مبتنی بر نظریه ایجاد خطر و یا فرض تقصیر است که به‌نوعی مکمل نظریه پیشین و درواقع برطرف‌کننده معایب نظام مسؤولیت مدنی است.

۵-۱. اقسام عیب محصول تولیدی

در این قسمت به بررسی انواع عیب محصول تولیدی پرداخته می‌شود.

۵-۱-۱. عیب طراحی

از جمله عیب‌های مهم خودرو، عیب طراحی است. عیب دیگر، عیب ساخت است. آنچه در تعریف عیب در طراحی می‌توان گفت عیبی است که آن را نه‌فقط در یک‌نمونه از کالا، بلکه در تمام کالاهای تولیدشده از همان طرح می‌توان دید که «به‌منظور روشن شدن موضوع به‌چند نمونه از رویه قضایی آمریکا اشاره می‌شود: در پرونده با دورک به‌طرفیت شرکت جنرال موتور خواهان مسافر خودروی کوروت بود. اتومبیل دیگری از ناحیه پشت با او تصادف کرده بود؛ در اثر ضربه باک خودروی کوروت آسیب دید و خودرو آتش گرفت و خواهان سوختگی‌های شدیدی دید. دلایل

محصول برای کسب و کارهایی که در این کشورها فعالیت می‌کنند ضروری است تا ریسک‌ها و بدهی‌های بالقوه را به‌طور موثر مدیریت کنند. با انجام یک تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای از قوانین مسؤولیت محصولات در عراق و اردن، کسب و کارها می‌توانند بینش‌های ارزشمندی در مورد الزامات قانونی، تعهدات، و مکانیسم‌های اجرایی در هر حوزه قضایی به‌دست آورند (ناجی فرج، ۲۰۱۸، ۹۰).

مسؤولیت مدنی تولیدکنندگان در حقوق عراق و اردن مبتنی بر نظریه تقصیر می‌باشد. مسؤولیت مدنی تولیدکنندگان ناشی از عیب تولید را باید در دایره مسؤولیت مبتنی بر تقصیر دنبال کرد؛ اما لازم است مسؤولیت محض جایگزین نظریه تقصیر شود. این مسؤولیت به‌رابطه مستقیم قراردادی نیاز ندارد و در صورت فقدان آن نیز، عرضه‌کننده، مسئول جبران زیان وارده است. این امر، حرکتی روبه‌جلو در جهت تعریف نظامی ویژه برای مسؤولیت ناشی از عیب تولید است که زیان‌دیده را برای مطالبه خسارت، از اثبات تقصیر عرضه‌کننده کالا یا خدمات معیوب معاف می‌دارد و صرف اثبات رابطه سببیت بین زیان و عیب کالا کفایت می‌کند. مسؤولیت محض به‌نظر می‌رسد نظریه مناسبی در انتساب ضرر به‌تولیدکننده در مورد مسؤولیت مدنی ناشی از عیب خودرو است. در مسؤولیت محض درخصوص تولیدکنندگان خودرو کافی است خواهان ثابت کند که، کالای عرضه‌شده عیبی داشته که ضرری از آن برخاسته یا نقص اطلاعات یا هشدارهای ضروری به‌گونه‌ای مؤثر بوده که خودروی سالم را معیوب و خطرناک کرده است؛ بنابراین در مسؤولیت محض صرفاً بایستی میان عیب کالا و ورود ضرر رابطه علیت موجود باشد. اساساً تفاوت مسؤولیت محض با نظریه‌های مرسوم در این

استفاده کرد اما اثبات اینکه لغزش خودرو چگونه و به چه علت پدیدار شده دشوار است؛ بنابراین حقوق دو دکتربین خاص را در این دعاوی اعمال می‌کند تا خواهان حتی اگر نتواند تقصیر سازنده را اثبات کند بتواند مطالبه خسارت نماید» (پناهی‌اصانلو، ۱۳۸۹، ۹۷).

«در پرونده روی استرا به طرفیت نمایندگی فروش تویوتا در آمریکا خواهان (خریدار) نه ماه پس از خرید خودروی تویوتای خود را نزد فروشنده برد تا سوپاپ آن را که نشتی داشت تعویض کند، به علت تأخیر در تعویض قطعه تعمیر انجام شده تا ۵۵ روز کامل نبود چندی بعد با مراجعه‌ی مجدد و تعمیر ترمز خودرو، مالک بر اساس مقررات حمایت از مصرف‌کننده طرح دعوا و مطالبه‌ی خسارت به لحاظ عدم استفاده از خودرو به مدت ۳۰ روز کرد. مقررات ایالت اوهایو چنین حقی برای او قائل بود دادگاه عالی اوهایو رأی داد: خواهان مطابق ماده‌ی ۱۱۳۴ قانون اصلاحی اوهایو حق جبران خسارت داد به این علت که خودروی او در سال اول پس از خرید، قطع‌نظر از اینکه تعمیر خودرو در مدتی فراتر از ۳۰ روز به درستی صورت گرفته است یا خیر، قابل استفاده نبوده است» (دونالد، ۲۰۰۲، ۳۱۴).

۵-۱-۳. عیب عدم راهنمایی و هشدار

« سومین و آخرین عیبی که می‌توان به آن اشاره نمود، عیب عدم راهنمایی و هشدار لازم است. برخی فرآورده‌ها را طبعاً نمی‌توان بدون منتفی دانستن کارایی آن‌ها، ایمن‌تر ساخت. به طور نمونه چاقوی الکتریکی بسیار کند به درد مصرف مورد نظر نمی‌خورد؛ بنابراین، در مورد این‌گونه فرآورده‌ها، استفاده‌کننده و مصرف‌کننده را باید به نحوی مجهز نمود که خطر و حادثه به حداقل برسد. سازندگان و

حاکمی بود که باک خودرو حدود ۲۰ سانتی‌متر با سپر عقب فاصله داشت و با ضربه‌های کم و متوسط هم امکان آسیب دیدن آن وجود داشت، دادگاه به نفع خواهان رأی داد و اظهار نمود: خودروساز مسؤولیت محض در برابر صدمات ثانویه‌ای دارد که از طراحی و ساخت معیوب خودرویی که به طور نامعقول خطرناک بوده ناشی شده است» (گان، ۲۰۰۵، ۷۸۰). «در پرونده میکمل به طرفیت بلک مان میکمل خواهان پرونده مسافر خودروی فورد مدل ۱۹۴۹ بود. اهرم تعویض دنده در زمانی که او به جلو پرتاب شد به بدن او فرو رفت. دلایل حاکمی بود که اهرم بالای دنده به علت گرما و آفتاب شکننده و ترک‌دار شده و در موقع تصادف به بدن خواهان آسیب رسانده بود. دلایل نشان می‌داد شرکت خودروسازی فورد یک سال پس از تولید خودروی مزبور، بالای اهرم تعویض دنده را تغییر و به منظور پیشگیری در خراب شدن رنگ‌آمیزی کرده بود. دیوان عالی کارولینای جنوبی رأی داد که خودروساز وظیفه‌ی احتیاط معقول و به حداقل رساندن خطر مرگ و صدمه‌های جانی قربانیان تصادف را داشته است (شوارتز، ۱۹۹۱، ۴۳).

۵-۱-۲. عیب ساخت

«در عیب، مرحله تولید طراحی کالا مناسب و بی‌خطر است؛ اما در ساخت یکی از آن‌ها قصور شده است. چنانچه امنیت کالا به گونه‌ای نباشد که شخص متعارف بتواند به طور کلی انتظار بهره‌مندی از آن را داشته باشد عیب در تولید وجود دارد؛ بنابراین هنگامی خودرو عیب ساخت دارد که مطابق با مشخصات طراحی و ساخت نباشد. اثبات این عیب‌ها آسان است؛ زیرا از طرح خود سازنده و یا از ضابطه‌های بازار برای اثبات عیب فرآورده می‌توان

المللی و تضمین رفاه مصرف کننده است. قانون حمایت از مصرف کننده در سال ۲۰۰۰ پایه‌ای را برای تنظیم مسؤولیت محصولات و ترویج شیوه‌های تجارت منصفانه ایجاد کرد. اصلاحات و مقررات بعدی با هدف ارتقای حقوق مصرف کننده، ساده‌سازی مکانیسم‌های حل اختلاف و تحمیل مسؤولیت به تولیدکنندگان در قبال محصولات نایمن انجام شده است.

در کشور اردن، به‌صراحت از قاعده اتلاف، در مواد قانونی این کشور یاد شده و مطابق آن «هر کسی مال غیر را تلف نماید یا فاسد نماید ضامن مثل آن است، اگر مثلی باشد مثل آن، اگر قیمی باشد، قیمت آن و این موضوع، با توجه به احکام عمومی تضمین می‌باشد». در قانون کشور اردن به‌صراحت تلف حکمی پذیرفته شده است. ماده مورد اشاره، مبنای مناسبی جهت حمایت از حقوق مصرف کننده است. قانون مدنی عراق نیز در فصل سوم تحت عنوان «العمل غیر مشروع» در ماده ۱۸۶ به‌مبحث اتلاف پرداخته است که متن ماده به‌این بیان می‌باشد: ۱- هر گاه کسی مال غیر را تلف نماید؛ یا باعث نقص قیمت آن شود مباحثراً یا به‌طور تسبیب، ضامن می‌باشد، به شرط آن که در ایجاد ضرر عمد یا تعدی داشته باشد. ۲- هرگاه مباشر و مسبب با هم موجب ایجاد ضرر بشوند کسی ضامن است که متعمد یا متعدی باشد و اگر هر دو متعمد یا متعدی باشند با هم مجتمعاً ضامن هستند». از ماده ۱۸۶ قانون عراق این‌گونه برداشت می‌شود که مسؤولیت شخص مرتکب منوط به‌عمد یا تعدی آن شخص است؛ لذا استناد به‌ماده مورد اشاره برای مسؤولیت مدنی عیب در کالا، دشوار است.

عرضه‌کنندگان این‌گونه کالاها باید هشدار لازم را در مورد خطر فرآورده بدهند؛ به‌گونه‌ای که مصرف کننده بتواند آگاهانه در مورد استفاده یا عدم استفاده آن‌ها تصمیم بگیرد» (پناهی‌اصانلو، ۱۳۸۹، ۹۷). «فرآورده‌هایی که بدون هشدار و راهنمایی به‌بازار عرضه می‌شود خطرناک و معیوب است و حتی این عیب را می‌توان موجب خیار عیب دانست» (جعفری‌تبار، ۱۳۷۶، ۵۳).

۵-۲. قوانین مسؤولیت مدنی محصول در عراق و اردن

قوانین مربوط به‌مسؤولیت محصولات در عراق و اردن در طول زمان تکامل یافته است و منعکس کننده پویایی در حال تغییر حمایت از مصرف کننده و چارچوب‌های قانونی در دو کشور است. درک پیشینه تاریخی و توسعه این قوانین در تجزیه و تحلیل جامع وضعیت فعلی و پیامدهای آنها بسیار مهم است. در عراق، توسعه قوانین مسؤولیت محصول را می‌توان به‌سیستم حقوقی کشور تحت تأثیر قوانین اسلامی و سنت‌های قانون مدنی ردیابی کرد. تصویب قانون حمایت از مصرف کننده در سال ۲۰۱۰ نقطه عطف قابل توجهی در افزایش حقوق مصرف کننده و مسئول نگه داشتن تولیدکنندگان در قبال محصولات معیوب بود. اصلاحات و مقررات بعدی چارچوب قانونی برای مسؤولیت محصولات در عراق را تقویت کرده است و بر اهمیت ایمنی مصرف کننده و مکانیسم‌های جبران خسارت تأکید می‌کند (بانک جهانی، ۲۰۲۰).

از سوی دیگر، اردن نیز شاهد تحول تدریجی در قوانین مربوط به‌مسؤولیت محصولات خود بوده است که ناشی از نیاز به‌همسویی با استانداردهای بین

زمان محدودیت برای ادعاهای مربوط به مسؤولیت محصول در مقایسه با اردن معمولاً طولانی تر است. این نابرابری می‌تواند پیامدهایی بر توانایی مصرف کنندگان در جستجوی غرامت برای خسارات ناشی از محصولات معیوب داشته باشد. علاوه بر این، استانداردهای نقص محصول و الزامات ایمنی بین عراق و اردن متفاوت است. در حالی که هدف هر دو کشور محافظت از مصرف کنندگان در برابر محصولات نایمن است، معیارها و مقررات خاص ممکن است متفاوت باشد، که منجر به الزامات متمایز برای تولید کنندگان و فروشندگان فعال در هر حوزه قضایی شود. درک این تفاوت‌های کلیدی در قوانین مربوط به مسؤولیت محصول بین عراق و اردن برای کسب و کارها و متخصصان حقوقی که به دنبال مدیریت مؤثر پیچیدگی‌های مسائل مربوط به مسؤولیت محصول در دو کشور هستند، ضروری است. با انجام یک تحلیل مقایسه‌ای جامع، دینفعان می‌توانند زمینه‌های همگرایی و واگرایی را شناسایی کنند و آنها را قادر به توسعه استراتژی‌های مناسب برای اطمینان از انطباق و کاهش خطرات در چشم انداز پویا مسؤولیت محصول کنند.

۵-۲-۲. شباهت در قوانین مسؤولیت محصول

بین عراق و اردن

به نظر نگارنده، وقتی صحبت از قوانین مسؤولیت محصول می‌شود، عراق و اردن شباهت‌های خاصی دارند که ارزش بررسی دقیق دارد. یکی از شباهت‌های کلیدی تاکید بر حمایت از مصرف کننده و اطمینان از اینکه محصولات با استانداردهای ایمنی خاصی مطابقت دارند است. در هر دو کشور، تولیدکنندگان مسئول هر گونه نقص در محصولات

مقایسه توسعه تاریخی قوانین مسؤولیت محصول در عراق و اردن موضوعات مشترک حمایت از مصرف کننده، هماهنگی قانونی، و انطباق با پویایی بازار در حال تغییر را نشان می‌دهد. با کاوش در تکامل این قوانین، سیاست‌گذاران، متخصصان حقوقی و دینفعان می‌توانند بینش‌های ارزشمندی در مورد چالش‌ها و فرصت‌ها در افزایش ایمنی محصول و مسؤولیت‌پذیری در هر دو کشور به دست آورند.

۵-۲-۱. تفاوت‌های کلیدی در قوانین مسؤولیت

محصول بین عراق و اردن

وقتی صحبت از قوانین مسؤولیت محصول می‌شود، درک تفاوت‌های کلیدی بین کشورها برای اطمینان از رعایت و مدیریت ریسک مؤثر بسیار مهم است. در زمینه عراق و اردن، تمایزات قابل توجهی در چارچوب قانونی مربوطه در مورد مسؤولیت محصول وجود دارد.

یک تفاوت قابل توجه در دامنه مسؤولیت تحمیل شده بر تولید کنندگان و فروشندگان نهفته است. در عراق، مسؤولیت عمدتاً توسط قانون مدنی عراق کنترل می‌شود که تولیدکنندگان را در قبال نقص در محصولات خود کاملاً مسئول می‌داند. این بدان معنی است که تولیدکنندگان می‌توانند در قبال هر گونه آسیب ناشی از محصولات خود بدون توجه به سهل انگاری پاسخگو باشند (احمد؛ الکیلانی، ۲۰۲۰). از سوی دیگر، اردن رویکردی مبتنی بر تقصیر را دنبال می‌کند، که در آن مسؤولیت براساس اثبات سهل انگاری یا نقض وظیفه ایجاد می‌شود (السعدان؛ ورنه، ۲۰۱۹).

علاوه بر این، چارچوب زمانی برای شروع اقدامات قانونی بین دو کشور متفاوت است. در عراق، مدت

اثبات سهل انگاری سازنده برای درخواست غرامت ندارد (الناجی، ۲۰۱۹، ۷۶).

از سوی دیگر، سیستم حقوقی اردن از منظری کمی متفاوت به موارد مربوط به مسؤولیت محصول می پردازد. قانون مدنی اردن همچنین مسؤولیت تولیدکنندگان، توزیع کنندگان و فروشندگان را در قبال محصولات معیوب تحمیل می کند، اما تأکید بیشتری بر اصل تقصیر دارد. این بدان معناست که در اردن، شخص آسیب دیده باید نشان دهد که آسیب ناشی از سهل انگاری یا تقصیر سازنده برای درخواست خسارت بوده است (ناجی فرج، ۲۰۱۸، ۵۶). با انجام یک تحلیل مقایسه‌ای چارچوب‌های قانونی برای پرونده‌های مربوط به مسؤولیت محصولات در عراق و اردن، کسب و کارها می‌توانند بینش‌های ارزشمندی در مورد تفاوت‌های ظریف هر حوزه قضایی به دست آورند. درک این تفاوت‌ها می‌تواند به شرکت‌ها کمک کند تا پیچیدگی‌های تجارت بین‌المللی را طی کنند و از انطباق با قوانین مربوطه برای محافظت از مصرف کنندگان و منافع تجاری آنها اطمینان حاصل کنند. در حوزه قوانین مسؤولیت محصول در عراق و اردن، مطالعات موردی نقش مهمی در روشن کردن کاربرد عملی و اجرای این مقررات ایفا می‌کنند. با بررسی سناریوهای واقعی که در آن مسائل مربوط به مسؤولیت محصول به وجود آمده است، می‌توان بینش ارزشمندی در مورد نحوه تفسیر و اجرای این قوانین در چارچوب قانونی هر کشور به دست آورد.

یک مطالعه موردی قابل توجه از عراق می‌تواند شامل شرایطی باشد که در آن مصرف کننده به دلیل نقص دستگاه الکترونیکی دچار صدمات می‌شود. مراحل قانونی بعدی، از جمله تعیین مسؤولیت، غرامت اعطا

خود هستند که به مصرف کنندگان آسیب برساند. علاوه بر این، هم عراق و هم اردن قوانینی دارند که تولیدکنندگان را ملزم می‌کند دستورالعمل‌های واضحی برای استفاده از محصول و هشدارهایی در مورد خطرات احتمالی مرتبط با محصول ارائه دهند. این کمک می‌کند تا اطمینان حاصل شود که مصرف کنندگان در مورد محصولاتی که خریداری می‌کنند مطلع هستند و می‌توانند با خیال راحت از آنها استفاده کنند. علاوه بر این، هر دو کشور مقرراتی برای جبران خسارت در مواردی دارند که مصرف کنندگان به دلیل محصولات معیوب آسیب ببینند. این شامل مفاد خسارت برای هزینه‌های پزشکی، دستمزد از دست رفته و درد و رنج است. به طور کلی، در حالی که ممکن است تفاوت‌هایی در جزئیات خاص قوانین مسؤولیت محصولات بین عراق و اردن وجود داشته باشد، اصول اساسی حمایت از مصرف کننده و مسئول نگه داشتن تولیدکنندگان برای ایمنی محصولاتشان بین دو کشور مشترک است.

۵-۲-۳. تحلیل تطبیقی چارچوب‌های قانونی برای پرونده‌های مسؤولیت محصول

وقتی صحبت از موارد مسؤولیت محصول می‌شود، درک چارچوب‌های قانونی در کشورهای مختلف برای مشاغلی که در مقیاس جهانی فعالیت می‌کنند ضروری است. در عراق، قوانین مربوط به مسؤولیت محصولات عمدتاً توسط قانون مدنی عراق اداره می‌شود که تولیدکنندگان، توزیع کنندگان و فروشندگان را مسئول هر گونه آسیب ناشی از محصولات معیوب می‌داند. چارچوب قانونی در عراق بر مفهوم مسؤولیت تأکید دارد، جایی که شخص آسیب دیده نیازی به

پرهزینه، صدمه به شهرت و از بین رفتن اعتماد مشتری شود (ناجی فرج، ۲۰۱۸).

از سوی دیگر، اردن چارچوب قانونی دارد که مسؤولیت هر گونه آسیب ناشی از محصولاتشان را بر عهده تولیدکنندگان، توزیع کنندگان و فروشندگان می‌گذارد. در اردن، قانون حمایت از مصرف کننده به مصرف کنندگان این حق را می‌دهد که برای خسارات ناشی از محصولات معیوب درخواست غرامت کنند. کسب و کارهایی که در اردن فعالیت می‌کنند باید از اقدامات کنترل کیفیت دقیق برای جلوگیری از بدهی‌های بالقوه پیروی کنند (حباشنه، ۲۰۱۹).

به‌طور کلی، مشاغل فعال در عراق و اردن باید ایمنی و کیفیت محصول را در اولویت قرار دهند تا از مسؤولیت‌های قانونی محافظت کنند. با درک و پیروی از قوانین مسؤولیت محصولات در این کشورها، کسب و کارها می‌توانند از اعتبار خود محافظت کنند، با مصرف کنندگان اعتماد کنند و موفقیت بلندمدت در بازار را تضمین کنند.

۵-۳. چالش‌ها و راهکارهای مسؤولیت مدنی در قبال محصول در حقوق عراق و اردن

در این قسمت به بررسی چالش‌ها و راهکارهای مسؤولیت مدنی در قبال محصول در حقوق عراق و اردن پرداخته می‌شود.

۵-۳-۱. چالش‌ها

اجرای قوانین مسؤولیت محصول در عراق و اردن مجموعه‌ای از چالش‌ها و محدودیت‌هایی را ارائه می‌دهد که برای حمایت موثر از مصرف کننده باید مورد توجه قرار گیرد. یکی از چالش‌های کلیدی عدم آگاهی مصرف کنندگان در مورد حقوق خود در هر دو کشور است. بسیاری از مصرف کنندگان ممکن

شده، و هرگونه اقدام تنبیهی اتخاذ شده علیه طرف مسئول، می‌تواند درک جامعی از نحوه اجرای قوانین مسؤولیت محصولات در عراق ارائه دهد (حمودی، ۲۰۱۸). به‌طور مشابه، یک مطالعه موردی از اردن ممکن است بر روی سناریویی متمرکز شود که در آن یک شرکت داروسازی به‌خاطر توزیع یک داروی معیوب که باعث آسیب به بیماران می‌شود، پاسخگو باشد. تجزیه و تحلیل پیامدهای قانونی، تصمیمات دادگاه، و پیامدهای مربوط به حمایت از مصرف کننده در چنین موردی می‌تواند بینش‌های ارزشمندی را در مورد اعمال قوانین مسؤولیت محصول در اردن ارائه دهد (بنی‌مصطفی، ۲۰۲۱).

با بررسی این مطالعات موردی و مقایسه نتایج در عراق و اردن، می‌توان مقایسه‌های معناداری انجام دهیم، نقاط قوت و ضعف را در چارچوب قانونی هر کشور شناسایی کنیم و در نهایت به مطالعه جامع قوانین مسؤولیت محصولات در منطقه کمک کرد.

کسب و کارهایی که در عراق و اردن فعالیت می‌کنند باید قوانین مربوط به مسؤولیت محصولات این کشورها را به‌خوبی بشناسند تا از انطباق و کاهش خطرات احتمالی اطمینان حاصل کنند. درک مفاهیم این قوانین برای حفظ یک عملیات تجاری موفق در این مناطق بسیار مهم است.

در عراق، قوانین مسؤولیت محصول توسط قانون مدنی عراق کنترل می‌شود، که تولید کنندگان، توزیع کنندگان و فروشندگان را مسئول هر گونه آسیب ناشی از محصولات معیوب می‌داند. این بدان معناست که مشاغل باید از ایمنی و کیفیت محصولات خود اطمینان حاصل کنند تا از عواقب قانونی جلوگیری کنند. عدم رعایت این قوانین می‌تواند منجر به دعاوی

اردن می‌توانند حمایت از مصرف‌کنندگان را بهبود بخشند و بازار امن‌تری را برای همه ترویج دهند. توجه به نظریه مسؤولیت محض در خصوص مسؤولیت مدنی ناشی از عیب کالا در حقوق دو کشور عراق و اردن ضروری است. زمینه ارائه نظریه مسؤولیت مدنی محض، عدم اثربخشی نظریه تقصیر با توجه به توسعه صنعت و به‌وجود آمدن دستگاه‌های پیچیده و خطرناک بود. چراکه در اثر نظریه تقصیر جبران بیشتر زیان‌های وارده به افراد، بالأخص افرادی که در کارخانه‌های صنعتی کار می‌کردند غیرممکن بود و توانایی حمایت از خسارت‌دیدگان ناشی از ابزارآلات پیچیده و صنعتی را نداشت. بر اساس این نظریه، چنانچه فردی محیطی جهت به‌دست آوردن منافع شخصی به وجود آورد که احتمالاً برای سایر افراد خطراتی را ایجاد کند، در صورت حدوث زیان مسئول جبران آن می‌باشد. بدین ترتیب مبنای مسؤولیت مدنی تقصیر نیست؛ بلکه عوض منفعتی است که فرد از فراهم کردن وضعیت خطرناک به دست می‌آورد. در این‌گونه موارد که شخص به‌فعالیت مشروعی اقدام کرده و بدون آن که مرتکب تقصیری شود، از این فعالیت به‌دیگران خسارت وارد شده باشد، زیان‌دیده و ایشان هر دو بی‌گناه هستند؛ ولی به‌رحال خسارت وارد شده باید به‌نحوی جبران شود. مطابق این نظریه کسی که به‌این فعالیت را انجام داده تا از آن بهره‌برد از کسی که هیچ کاری نکرده و منفعتی نصیب او نشده، برای تحمل خسارت شایسته‌تر است؛ افزون بر آن با حذف تقصیر از شمار عناصر مسؤولیت مدنی دعاوی جبران زیان سهل‌تر به‌مقصد می‌رسد و متضرر از دشواری مربوط به‌اثبات تقصیر معاف می‌شود. در مسؤولیت مبتنی بر خطر، هیچ‌یک از دو عنصر تقصیر و بدون مجوز قانونی بودن عمل، وجود

است با قوانین مربوط به‌مسؤولیت محصول یا نحوه جستجوی جبران خسارت در صورت آسیب ناشی از یک محصول معیوب آشنا نباشند (حباشنه، ۲۰۱۹). چالش مهم دیگر محدودیت ظرفیت اجرایی مقامات نظارتی در عراق و اردن است. منابع، نیروی انسانی و تخصص ناکافی می‌تواند مانع از نظارت مؤثر و اجرای قوانین مربوط به مسؤولیت محصول شود و به برخی از تولیدکنندگان این امکان را می‌دهد که از پاسخگویی به‌خاطر تولید محصولات ناایمن فرار کنند (ناجی فرج، ۲۰۱۸). علاوه بر این، سیستم‌های حقوقی در هر دو کشور ممکن است دارای شکاف یا ناهماهنگی در چارچوب مسؤولیت محصولات خود باشند که منجر به‌ابهام در اعمال قوانین و خلاءهای احتمالی برای شرکت‌ها برای بهره‌برداری می‌شود. این می‌تواند مانعی برای عدالت خواهی برای مصرف‌کنندگانی ایجاد کند که از محصولات معیوب آسیب دیده‌اند. علاوه بر این، عوامل فرهنگی و اجتماعی ممکن است در اجرای قوانین مسؤولیت محصول نقش داشته باشند (حباشنه، ۲۰۱۹، ۴۳). در برخی موارد، ممکن است عدم اعتماد به‌سیستم قانونی یا ترجیح مکانیسم‌های حل اختلاف غیررسمی وجود داشته باشد که می‌تواند بر تمایل مصرف‌کنندگان برای پیگیری اقدامات قانونی علیه تولیدکنندگان تأثیر بگذارد. پرداختن به‌این چالش‌ها و محدودیت‌ها نیازمند رویکردی چندوجهی است، از جمله افزایش آگاهی مصرف‌کنندگان در مورد حقوقشان، تقویت مکانیسم‌های اجرایی نظارتی، ارتقای چارچوب‌های قانونی برای اطمینان از وضوح و سازگاری، و ترویج فرهنگ مسؤولیت‌پذیری و شفافیت در شیوه‌های تولید و توزیع محصول. با غلبه بر این موانع، عراق و

الزامات گواهینامه می‌تواند به حفظ استانداردهای ایمنی محصول و کاهش خطر مشکلات مربوط به مسؤولیت کمک کند.

۳. ایجاد چارچوب‌های قانونی واضح: چارچوب‌های قانونی واضح و جامع مختص مسؤولیت محصول می‌تواند روند جستجوی جبران خسارات ناشی از محصولات معیوب را ساده کند. با ایجاد رهنمودهایی برای تعیین مسؤولیت، محاسبات غرامت، و حل اختلاف، عراق و اردن می‌توانند یک سیستم حقوقی عادلانه و کارآمد را تضمین کنند.

۴. تشویق پاسخگویی صنعت: تشویق تولیدکنندگان به قبول مسؤولیت ایمنی و کیفیت محصولاتشان در بهبود مقررات مسؤولیت محصول ضروری است. اجرای مشوق‌ها برای شرکت‌هایی که استانداردهای سختگیرانه ایمنی را رعایت می‌کنند و اعمال مجازات برای عدم رعایت آنها می‌تواند فرهنگ پاسخگویی را در صنعت ایجاد کند (الناجی، ۲۰۱۹).

۵. افزایش همکاری بین سهامداران: همکاری بین نهادهای دولتی، آژانس‌های حمایت از مصرف‌کننده، انجمن‌های صنعتی و کارشناسان حقوقی در شکل‌دهی مقررات موثر مسؤولیت محصول حیاتی است. با تقویت گفتگو و همکاری میان سهامداران، عراق و اردن می‌توانند در جهت ایجاد یک چارچوب جامع که چالش‌های مختلف در پرونده‌های مربوط به مسؤولیت محصول را مورد توجه قرار می‌دهد، کار کنند (درویش، ۲۰۱۶).

عراق و اردن با اجرای این توصیه‌ها و ارزیابی و به‌روزرسانی مستمر مقررات مربوط به مسؤولیت محصولات خود، می‌توانند حمایت از مصرف‌کننده را افزایش دهند، ایمنی محصول را ارتقا دهند و

ندارد و مسؤولیت منحصراً مبتنی بر تحقق رابطه سببیت بین خطر و خسارت است. امروزه در اغلب کشورهای پیشرفته در رابطه با خطرات ناشی از بهره‌برداری از راه‌آهن و شبکه برق و اتومبیل و... به‌موجب قوانین خاص، مسؤولیت مدنی مبتنی بر خطر حکومت می‌کند و مهم‌ترین برتری آن نسبت به نظریه تقصیر این است که دعاوی خسارت را آسان کرده و بسیاری از خسارت‌ها جبران می‌شود.

۵-۳-۲. راهکارهای رفع چالش‌های مسؤولیت

مدنی در قبال محصول در حقوق عراق و اردن
راهکارهای رفع چالش‌های مسؤولیت مدنی در قبال محصول در حقوق عراق و اردن عبارتند از:

۵-۳-۱. بهبود مقررات مسؤولیت محصول در عراق و اردن

هنگامی که نوبت به افزایش مقررات مسؤولیت محصولات در عراق و اردن می‌رسد، چندین توصیه کلیدی می‌تواند ارائه شود تا اطمینان حاصل شود که ایمنی و حقوق مصرف‌کنندگان به اندازه کافی محافظت می‌شود.

۱. تقویت برنامه‌های آگاهی مصرف‌کننده: هم عراق و هم اردن می‌توانند از برنامه‌های قوی آگاهی مصرف‌کننده بهره ببرند که به مردم در مورد حقوق آنها و نحوه مراجعه در مورد محصولات معیوب یا مضر آموزش می‌دهد. با توانمندسازی مصرف‌کنندگان با دانش، آنها می‌توانند انتخاب‌های آگاهانه داشته باشند و تولیدکنندگان را مسئول نگه دارند.

۲. اجرای اقدامات کنترل کیفیت دقیق‌تر: افزایش اقدامات کنترل کیفیت در سراسر صنایع برای جلوگیری از ورود محصولات نامرغوب به بازار بسیار مهم است. بازرسی‌های منظم، پروتکل‌های آزمایش و

چارچوب‌های قانونی خود را برای رسیدگی به مسائل مربوط به مسؤولیت تقویت کنند.

۵-۳-۲. توجه به نظریه مسؤولیت محض در

انتساب مسؤولیت مدنی

یکی از موضوعاتی که در بحث انتساب مسؤولیت از اهمیت بالایی برخوردار است، بحث برقراری رابطه علیت بین فعل و نتیجه زیان‌بار است. با این توضیح که در واقع زیربنای اساسی انتساب مسؤولیت برقراری رابطه علیت بین فعل و نتیجه زیان‌بار است. در بحث رابطه علیت باید به این موضوع توجه داشت که فلاسفه در واقع دو دیدگاه عمده را در بحث رابطه علیت مورد ارزیابی قرار می‌دهند این دو دیدگاه شامل دیدگاه عقل‌گرا و دیدگاه تجربه‌گرا می‌باشد. منظور از دیدگاه عقل‌گرا دیدگاهی است که صرفاً بر اساس یک رابطه علی و معلولی مادی است و دیدگاه تجربه‌گرا بیشتر به رابطه بین علت و معلول توجه دارد و می‌خواهد این موضوع را مورد بررسی قرار دهد که از چه علتی که معلول را ایجاد کرده است در واقع برای اینکه موضوع روشن شود در دیدگاه عقل‌گرا صرفاً با یک سری از فاکتورهای از پیش تعیین‌شده علت سنجی می‌شود در حالی که در دیدگاه تجربه‌گرا آن چیزی که متناسب برای ایجاد معلول بوده شناسایی و اعلام می‌شود (کاپلستون، ۱۳۷۰، ۲۵۵). در حقیقت این موضوع باعث شده است که، هر یک از نظریه‌پردازان و اندیشمندان در بحث انتساب مسؤولیت قاعده‌ای را در نظر بگیرند. در واقع رابطه علیت امری است که از وجود آن وجود معلول و از عدم آن عدم معلول لازم می‌آید. رابطه ضروری میان علت و معلول را یا همان رابطه علی معلولی را رابطه «علیت می‌نامند»

تولیدکنندگان کالا، مطابق با قوانین و مقررات ناظر بر مسؤولیت مدنی، در قبال عیب ناشی از تولید دارای مسؤولیت مدنی محض در برابر مصرف‌کنندگان آن هستند (عباسلو؛ مهدوی قراولخانه، ۱۳۹۵، ۴۲). «بر مبنای قاعده مسؤولیت، محض هرگاه عامل زیان سبب ایجاد خسارت به دیگری شود، باید آن را جبران کند، صرف‌نظر از این که مرتکب تقصیر شده یا هیچ‌گونه تقصیری نداشته باشد، لذا کارخانه‌داری که با فعالیت خود موجب تضرر مصرف‌کنندگان شده باشد حتی اگر استانداردهای ضروری را نیز رعایت نموده و از تجهیزات کارآمد برای جلوگیری از وقوع زیان استفاده کرده باشد به دلیل عدم انتفای احتمال وقوع حادثه و نیز از آن جا که حتی در صورت رعایت احتیاط، بروز حادثه محتمل است. مکلف به جبران خسارت زیان‌دیده است و تنها قوه قاهره موجب معافیت او از مسؤولیت خواهد شد. پس در صورت اعمال مسؤولیت محض عامل زیان نیز باید برای جلوگیری از وقوع حادثه یا کاهش شدت آن هزینه کند هم‌چنین در صورت وقوع حادثه باید زیان متضرر را جبران کند» (حسینی نژاد، ۱۳۸۹، ۹۱). بنابراین سعی می‌شود تا ضمن تعریفی از مسؤولیت محض به‌عنوان یک مینا برای مسؤولیت تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان خودرو، بررسی تطبیقی رویه‌ی دادگاه‌ها در دعاوی ایجاد شده، پذیرش این قاعده به‌عنوان مبنایی برای مسؤولیت مورد بررسی قرار گیرد. بسیاری از حقوق‌دانان مسئول شناختن فروشنده را بر مبنای تقصیر او کافی نمی‌دانند آن چه بیشتر این فکر را دامن می‌زند دشواری اثبات تقصیر تولیدکنندگان بزرگ از طرف مصرف‌کننده عادی است. در این‌گونه دعاوی یا خواهان نمی‌تواند تقصیر خوانده‌ی قدرتمند را ثابت کند یا خوانده خطایی

مزبور و ضعف نظریه تقصیر در زمینه مسؤولیت ناشی از عیب تولید از جمله عیب خودرو، نظریه مسؤولیت محض توسعه و تکامل یافته است. این نظریه اجازه می‌دهد زیان‌دیده از سازنده یا فروشنده خودروی معیوب یا خطرناک مطالبه خسارت کند بدون این که نیازی به اثبات تقصیر آن‌ها باشد. با توجه به این که مسؤولیت محض در حقوق آمریکا از پیشینه و رویه مستند و مشخص برخوردار شده است و دعای زیادی به ویژه در خصوص مسؤولیت ناشی از عیب خودرو، در حقوق این کشور مطرح شده است» (پناهی اصلو، ۱۳۸۹، ۹۸).

«مسؤولیت تعهد قانونی شخص بر رفع ضرری که به دیگری وارد کرده است خواه این ضرر ناشی از تقصیر وی باشد یا ناشی از فعالیت او شده باشد» (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۵، ۶۴۲). «آنچه از این تعریف بر می‌آید مسئول شناخته شدن وارد کننده ضرر در قبال عمل خود می‌باشد. مسئول واقع شدن اشخاص در قبال افعال خود و یا اشیاء تحت مراقبت خود را، باید یکی از ضروری‌ترین نیازمندیهای جوامع انسانی در تنظیم روابط خود به حساب آورد؛ چرا که عدم وجود مسؤولیت باعث خواهد شد تا اشخاص خود را در ضرر و زیان رساندن به اشخاص دیگر آزاد ببینند و این امر مسلم است که موجب هرج و مرج و سست شدن بنیان جامعه مزبور خواهد شد» (صادقی مقدم، ۱۳۹۱، ۱۴۶). «منتهی این نکته را نیز باید ملحوظ نظر قرارداد، که وجود بی حد و حصر مسؤولیت به مثابه نبود آن موجب بی نظمی و عدم رشد و توسعه جوامع خواهد گشت؛ چرا که اشخاص به خاطر ترس از مسؤولیت‌های غیر قابل پیش‌بینی کمتر توانائی و جرأت ابراز خلاقیت‌های خود را خواهند داشت. به همین دلیل است که، امروزه در قوانین اکثر کشورها

نکرده تا مسئول نتایج آن باشد نتیجه این می‌شود که هرکس زبانی در این راه ببیند از بیم روبه‌رو شدن با شکست و تحمل بیهوده هزینه داوری و اتلاف وقت، ترجیح می‌دهد که به دادگاه نرود یا تصمیم می‌گیرد که خود دادرسی کند (کاتوزیان، ۱۳۹۴، ج ۱، ۲۴۹). «در موردی که تقصیری وجود ندارد یعنی در فرضی که منافع رفتار مورد نظر بیش از زیان آن باشد و به همین دلیل منافع اجتماعی تشویق آن را ایجاب می‌کند ممکن است رفتاری زیان‌بار باشد پس این پرسش مطرح می‌شود که آیا چنین زبانی باید جبران شود یا خیر؟ و اگر پاسخ مثبت است چه کسی باید آن را جبران کند؟ اگر بپذیریم که جبران خسارت باید به وسیله‌ی کسی انجام شود که رفتار او سبب تام یا یکی از اسباب ورود ضرر شده است مبنای آن نظریه‌ای است که اصل «مسؤولیت محض» نامیده می‌شود. در حقوق انگلیس و آمریکا پاره‌ای از نمونه‌های مسؤولیت بی تقصیر محصول آرای قضایی در موضوعاتی پراکنده است؛ بنابراین مفهوم اصل مسؤولیت محض این است که بدون توجه به تقصیر، مرتکب بر اساس کار زیان‌بار مسئول خسارات ناشی از کار خود قرار می‌گیرد» (کاتوزیان، ۱۳۹۲، ج ۱، ۲۲۶).

«بر مبنای اصل مسؤولیت محض هزینه‌های رفتار یا هزینه‌ی جبران ضررهای ایجاد شده باید به وسیله‌ی مرتکب متحمل شود هرچند او نیز به نوبه‌ی خود بتواند آن‌چه را پرداخته است از منتفع آن رفتار بخواهد در نتیجه سرانجام هزینه‌های رفتار را کسی می‌پردازد که تمام سود یا سهمی از منافع را برده است در موردی مهم هم که نفع رفتار علیه چند تن شده است، هرکدام از منتفعان به نسبت سهمی که از سود برده است از زیان نیز متحمل می‌کند. به دلایل

۶. نتیجه

در نتیجه، این تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای از قوانین مسؤولیت محصولات در عراق و اردن چندین یافته کلیدی را برجسته می‌کند که چارچوب‌های قانونی حاکم بر حمایت از مصرف کننده در این دو کشور را روشن می‌کند. اولاً، بدیهی است که عراق و اردن هر دو قوانین و مقرراتی را وضع کرده‌اند که به مسؤولیت محصول رسیدگی می‌کند و هدف آن محافظت از مصرف کنندگان در برابر محصولات معیوب است. با این حال، در محدوده و کاربرد این قوانین تفاوت‌هایی وجود دارد، به طوری که اردن مقررات دقیق و جامع تری نسبت به عراق دارد. ثانیاً، مکانیسم‌های اجرایی و راه‌حل‌های موجود برای مصرف کنندگان در صورت نقص محصول بین دو کشور متفاوت است. در حالی که اردن رویه‌های شفاف‌تری را برای طرح ادعا و درخواست غرامت ارائه می‌دهد، سیستم حقوقی عراق ممکن است چالش‌هایی را از نظر دسترسی به عدالت و جبران خسارت برای مصرف کنندگان ایجاد کند. علاوه بر این، نقش سازمان‌های دولتی و نهادهای نظارتی در نظارت بر ایمنی محصول و اجرای قوانین مسؤولیت بین عراق و اردن متفاوت است. به نظر می‌رسد اردن رویکرد ساختارمندتری با آژانس‌های اختصاصی مسئول نظارت بر کیفیت محصول و استانداردهای ایمنی دارد. به طور کلی، این تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای بر اهمیت بازنگری و به‌روز رسانی مستمر قوانین مسؤولیت محصول برای اطمینان از حمایت موثر از مصرف کننده و ترویج بازار عادلانه و ایمن تأکید می‌کند. با درک نقاط قوت و ضعف چارچوب‌های قانونی در عراق و اردن، سیاست‌گذاران و ذینفعان می‌توانند در جهت افزایش حقوق مصرف

در خصوص خطرات ناشی از توسعه به‌مسؤولیت با دیده اغماض نگریسته شده است» (ابدالی، ۱۳۹۱، ۱۸۸). «برای تعیین حدود مسؤولیت در بسیاری از مواد قانونی اشخاص را حسب مورد در مقابل دیگران مسئول شناخته‌اند. با وجود این قانونگذار در هیچ ماده‌ای مسؤولیت را تعریف نکرده است. به نظر می‌رسد که به دلیل واضح و روشن بودن مفهوم مسؤولیت قانونگذار خود را بی نیاز از این تعریف دانسته است. اصطلاح مسؤولیت مدنی در مقابل مسؤولیت کیفری قرار دارد و منظور از آن مسؤولیتی است که شخص در مقابل زبانهایی که فرد یا افراد و یا اشیاء تحت نظارت وی به اشخاص یا اموال آنها وارد می‌کند دارد» (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۵، ۶۴۵). «به عبارت دیگر در هر موردی که شخصی ناگزیر از جبران خسارت دیگری باشد می‌گویند که وی در برابر شخص جبران خسارت دیده دارای مسؤولیت مدنی است و بر مبنای این مسؤولیت شخص زبان رساننده ملزم به جبران زبان و ضرر وارده به متضرر می‌شود. این نوع مسؤولیت براساس یک رابطه دینی بین زبان دیده و زیان زننده ایجاد می‌شود و اصطلاحاتی نظیر بدهکار و طلبکار، پرداخت دین و بدهی در این نوع مسؤولیت استعمال می‌گردد» (کاتوزیان، ۱۳۹۳، ۳۰).

و کالاهائی که به صورت نادرست ساخته شده‌اند. عیوب طراحی هنگامی رخ می‌دهد که فرآیند ناقص مهندسی مورد استفاده برای طراحی کالاهای مورد نظر، به تولید کالائی می‌انجامد که به‌طور غیر ضروری خطرناک است با طراحی همه کالاهائی که از خط تولید شرکت خارج می‌شوند، دارای عیب مشابه هستند. از سوی دیگر، عیب تولید هنگامی روی می‌دهد که کالا آنگونه که طراحی شده است، تولید نمی‌شود. در صورتی که در طراحی کل تولید اشتباهی وجود نداشته باشد شیوه سوار کردن آن معیوب است، با نقص تولید، معمولاً مشکل در همه کالاهائی که از خط تولید شرکت خارج می‌شوند وجود ندارد، بلکه تنها به‌برخی از آنها مربوط می‌شود. مسؤولیت مدنی تولید کننده در قبال مصرف کننده اگرچه در نگرش نخست، ذیل مباحث کلاسیک مسؤولیت مدنی قابل طرح است اما پیچیدگی‌های این صنعت و افزایش تقاضای مصرف کنندگان و رشد فرآیندهای آن دیواره‌های سنتی را در نوردیده است و مباحث نوینی را مطرح ساخته است. مسؤولیت تولیدکننده زمانی تحقق می‌یابد که تقصیر وی اثبات گردد. عمده موارد تقصیر تولیدکننده ناشی از عیب تولید است که در دو قالب کمی و کیفی قابل توصیف است؛ اما امروزه پیچیدگی‌های زندگی بشری و گسترش صنعت موجب تحولات گسترده‌ای در حوزه مسؤولیت مدنی تولیدکنندگان گردیده است. به طوری که دیگر نمی‌توان به‌مرزهای کلاسیک مسؤولیت مدنی وفادار ماند و به‌ناچار به‌حوزه‌های نوین این مقوله بایست پرداخت. امروزه برخی از خطرات ناشی از صنعت تولید موجب شده است که خسارات ناشی از این صنعت جبران ناپذیر باشد. لذا دولت‌ها جهت پیشگیری از خسارات و در نهایت عدم

کننده و پرورش فرهنگ پاسخگویی در میان تولیدکنندگان و تامین کنندگان تلاش کنند. اصطلاحاً مسؤولیت ناشی از کالا برای بیان موقعیتهایی به‌کار می‌رود که در آنها شخص یا مالی به‌طریقی، به‌واسطه کالائی معیوب، یا خدماتی نامناسب، آسیب یا خسارتی می‌بیند. اصطلاح مذکور بدین معنا به‌کار می‌رود که ممکن است عرضه کننده، سازنده فروشنده یا سایر ارائه دهندگان کالا یا خدمات در قبال هر آسیب یا خسارت ناشی از کالای معیوب، مسئول باشند. بدین معنا که اگر مصرف کننده‌ای با مصرف کالائی آسیب ببیند سازنده کالا یا عرضه کننده آن، یا سایر اشخاصی که بر اساس قوانین ناظر بر موضوع مسئول تلقی می‌شوند ملزم به جبران خسارت خواهند بود؛ زیرا در این نوع مسؤولیت، برای مسئول شمردن سازنده یا عرضه کننده کالا و خدمات اثبات تقصیر آنها ضرورت ندارد، بلکه تحقق یافتن دو شرط برای مسئول بودن شخص لازم است وجود عیب در کالای مورد نظر در زمان تحویل آن و سبب نزدیک تلقی شدن عیب موجود در وارد آمدن خسارت به‌بیان دیگر، درمیان عوامل مؤثر در ایراد خسارت عیب موجود در کالا باید تأثیر بیشتری داشته باشد. بدین ترتیب شخص مسئول مکلف می‌شود به جبران خسارت وارد شده به مصرف کننده بپردازد، بنابراین اگر سازنده، عرضه کننده یا فروشنده کالائی، محصولی را به خریدار عرضه کند که در زمان تحویل عیبی داشته که ناشی از نقص در طراحی یا عیب در تولید بوده است و ضرری که به‌وی وارد شده ناشی از همان عیب باشد، با طرح دعوا و اثبات موارد مذکور از سوی مصرف کننده، جبران خسارت‌های وارد شده به‌وی امکانپذیر خواهد بود، معمولاً دو نوع کالای معیوب وجود دارد کالائی که طراحی آنها ناقص است

تحقق مسؤولیت تولیدکننده مداخلاتی می‌نمایند که نظام مسؤولیت مدنی را تحت الشعاع قرار می‌دهد. نمونه بارز این امر آلاینده‌هایی است که خودروها تولید کرده و منجر به آلودگی و تخریب محیط زیست می‌شود که تبعات جبران ناپذیری به دنبال دارد؛ لذا نظام مسؤولیت مدنی خودروسازان نیازمند پایه‌گذاری نوینی است که بدون تغییر و تحول سنت‌های موجود امکان‌پذیر نیست.

۷. سهم نویسندگان

کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

منابع

منابع فارسی

- ابدالی، مهرداد، «بررسی تطبیقی مبنا و حدود مسؤولیت ناشی از عیب تولید در حقوق ایران-فرانسه و دستورالعمل جامعه اروپا»، مجله حقوقی دادگستری، شماره هفتاد و هشت، ۱۳۹۱.
- پناهی‌اصانلو، پانته‌آ، «نقدی بر قانون حمایت از مصرف‌کنندگان خودرو مصوب ۱۳۸۶»، فصل‌نامه پژوهش حقوق خصوصی، شماره اول، ۱۳۸۹.
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، چاپ ششم، تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۳۸۵.
- جعفری تبار، حسن، مسؤولیت مدنی سازندگان و فروشندگان کالا، چاپ سوم، تهران، نشر دادگستر، ۱۳۷۶.
- حسینی نژاد، حسین قلی، مسؤولیت مدنی، چاپ اول، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۸۹.
- صادقی مقدم، محمدحسن، «ارکان مسؤولیت ناشی از عیب تولید هواپیما»، نشریه دیدگاه‌های حقوق قضایی، شماره چهارده، ۱۳۹۱.
- عباسلو، بختیار؛ مهدوی قراولخانه، مجید، «معافیت سازندگان خودرو از مسؤولیت مدنی ناشی از عیب تولید»، مجله پژوهش ملل، شماره نه، ۱۳۹۵.
- کاپلستون، فدریک، تاریخ فلسفه، چاپ اول، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی و انتشارات سروش، ۱۳۷۰.
- کاتوزیان، ناصر، وقایع حقوقی، چاپ بیست و سوم، تهران، انتشارات یلدا، ۱۳۹۳.

- کاتوزیان، ناصر، دوره حقوق مدنی (معاملات معوض- عقود تملیکی)، جلد اول، چاپ سیزدهم، تهران، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۴.
- کاتوزیان، ناصر، الزام‌های خارج از قرارداد (قواعد عمومی)، جلد اول، چاپ دوازدهم، تهران، مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۲.

منابع عربی

- أحمد، إبراهيم، الكيلاني، مجد، «مسؤولية الشركة عن المنتج في القانون العراقي»، مجلة الحقوق العراقية، العدد ۱، ۲۰۲۰.
- بنی مصطفی، خالد، مسؤولية المنتج في القانون الأردني، الطبعة الاولى، اردن، مكتبة الأقصى، ۲۰۲۱.
- حباشنة، سامی، قانون حماية المستهلك وقواعد المسؤولية عن المنتجات المعيبة في الأردن، الطبعة الثانية، اردن، دار وائل للنشر والتوزيع، ۲۰۱۹.
- حمودی، اعداعلی، مسؤولية المنتج في التشريع والقضاء العراقي والأردني، الطبعة الثالث، اردون، دار الثقافة للطباعة والنشر والتوزيع، ۲۰۱۸.
- درویش، محمدراتب، «المسؤولية المدنية عن المنتجات في القانون العراقي» مجلة الدراسات القانونية، العدد ۲۰۱۶، ۲۸.
- السعدان، ندیم، ورناء، الجمعة، «الفجوة بين الممارسة والقانون في مجال حماية المستهلك- دراسة مقارنة بين الأردن ودولة عربية أخرى»، المجلة القانونية الأردنية، العدد ۱، ۲۰۱۹.

منابع لاتین

- Donald, winter, «Recent Developments in Automobile Law», tort and Insurance Law Journal, No. 37,2002.
 - Gunn, Alan, studies in American Tort Law, 1nd Edition, America,Carolina Academic Press,2005.
 - Schwartz, Gary, « The Myth of the Ford Pinto Case», Rutgers L. Rev,No.43,1991.
 - World Bank,«Consumer Protection and Product Liability in Iraq Regulation and Market Dynamics», 2020.
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34988>.
- ناجى فرج، قيس،المسؤولية عن المنتجات المعيبة فى القانون العراقى، الطبعة الاولى، عراق، دار الكتاب الجامعى، ٢٠١٨.
 - الناجى، نظام حمود، التعويض عن الضرر الناشى عن المنتج المعيب فى القانون المقارن (بحوث قضائية و تطبيقية). الطبعة الثالث، بغداد، دار الفكر العربى، ٢٠١٩.